

„K tríznicom mluvím ešte páirmi slovy...” – reč Martina Tamaškoviča proti týraníu zvierat¹

<https://doi.org/10.34739/clit.2024.18.05>

„K tríznicom mluvím ešte páirmi slovy...” –
the speech of Martin Tamaškovič against animal abuse

Abstract: The noble townsman of the city Trnava Martin Branislav Tamaškovič (1803-1872) actively participated in the activities related to the Enlightenment movement, politics, creation of unions, culture and literature during the most crucial times of the Slovak National Revival Movement. Through his activities he initiated and led activities that had a positive impact on the whole society: he supported the idea of national identity, education of the locals, fought against alcoholism, pointed out the negative effects of smoking, tried to remove poverty, pointed out the importance of hygiene, and also he presented his views on animal abuse. The last area was considered relatively new in the context of the Enlightenment movement and Tamaškovič became its local pioneer. As a member of the Viennese Union Against Animal Abuse, he published a short poem *Reč proti trýzneníu zvírat* in 1857. This study analyses the poem from the „noble“ and „man as a hunter“ point of view while it also provides the scholar with the evidence showing Tamaškovič's efforts to popularize this issue among society. The scholar with the evidence showing Tamaškovič's efforts to popularize this issue among society.

Keywords: Martin Tamaškovič, Slovak National Revival Movement, animal care, Enlightenment, poetry

Problematiku tyranstva, trýznenia či týrania budeme reflektovať nie vo vzťahu človeka k človeku, ale človeka k zvieraťu. Každopádne obe podoby zámerného spôsobovania bolesti a utrpenia sú z morálneho hľadiska úzko prepojené a za všetky konštatovania, ktoré to potvrdzujú, si dovoľíme citovať jedno od Edgara Kupfera-Koberwitza:

¹ Príspevok vznikol v rámci projektu APVV-19-0158 Slovenská kázňová spisba v 19. storočí.

Věřím, že dokud člověk zabíjí a trápí zvířata, bude zabíjet a trápit i lidi. Do té doby budou i války, neboť zabíjet se člověk musí učit a cvičit v malém, uvnitř i navenek. Dokud jsou zvířata v klecích, dotud budou i vězení, protože zavírat se člověk musí učit a cvičit v malém čiarku uvnitř i navenek. Dokud existují zvířecí otroci, dotud budou existovat i lidské otroci, protože zotročování se člověk musí učit a cvičit v malém, uvnitř i navenek².

Hlasy jednotlivcov i hnutí zameraných na ochranu zvierat zaznievali čoraz častejšie v polovici 19. storočia aj v Uhorsku. Boli súčasťou vrcholiaceho národného obrodzenia ako najdôležitejšieho duchovného motívu kultúry na Slovensku. Prispela k tomu akcelerácia poznania v mnohých oblastiach prírodných vied spojených s rozvojom bádateľskej a osvetovej práce. Vznikajúce spolky urobili prvé významné kroky v zoológickom, botanickom i geografickom prieskume Slovenska a tým sa utvorili podmienky pre prvé aktivity ochranárskeho charakteru. Ďalšou motiváciou bola aplikácia zistených (vedeckých) poznatkov do konkrétnej hospodárskej praxe, v čom zohrali dôležitú úlohu najmä spolky a vzdelávacie inštitúcie³. V takto konštituovanej dynamike inštitucionalizovanej osvetovej práce sa celkom logicky objavili ochranárske témy vystupujúce proti týraniu zvierat. Do nich sa svojimi literárnymi aktivitami s dominantnou národnovychovnou funkciou zapojil aj trnavský mešťan Martin Branislav Tamaškovič (1803-1872), pričom máme na mysli jeho v kontexte slovenskej literatúry ojedinelú veršovanú *Reč proti trýznění zvířat* z roku 1857⁴.

Štyridsať rokov verejného pôsobenia v Trnave naplnil Tamaškovič aktivitami v prospech svojho mesta i národa. Pre tento účel využíval svoje rečnícke, publicistické i spisovateľské schopnosti. V roku 1835 získal postavenie mešťana slobodného kráľovského mesta Trnavy a neskôr titul „význačný, dekorovaný mešťan“⁵. Bol členom viacerých spoločností s regionálnou i celonárodnou pôsobnosťou, angažoval sa v národných

² E. Kupfer-Koberwitz, *Zvířata jsou naši bratři. Úvaha o etickém životě*, Ivančice 2011, s. 10.

³ P. Jemelka, S. Lesňák, A. Rozemberg, *Environmentalizmus a slovenská filozofia*, Trnava 2010, s. 26-27.

⁴ M. Tamaškovič, *Reči proti dlhé i teda trýznění zvířat*, Trnava 1857, 2 s. Báseň sa nachádza aj v rukopisej knihe Tamaškovičovách prác: *Skladba básní M. T.*, s. 135, uloženie: LA SNK v Martine, sign. MJ 284. Všetky názvy Tamaškovičových diel a citácie z nich prepisujeme bez úprav.

⁵ K. Fircáková, *Martin Branislav Tamaškovič a jeho aktivity v oblasti knižnej kultúry*, v: *Kniha 2005. Zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*, (ed.) M. Domová, Martin 2005, s. 192.

veciach od obrany štúrovskej slovenčiny cez spoluúčasť na zakladaní osvetových spolkov či iniciovania výstavby pamätníkov osobnostiam slovenských národných dejín až po podporu vzniku Matice slovenskej. Úzko spolupracoval s predstaviteľmi bernolákovskej i štúrovskej generácie – podporoval ich zámery, presadzoval ich idey a oni naopak oceňovali, že ako jeden z mála mešťanov stojí na ich strane. Vyslúžil si prezývku trnavský Svätopluk, ktorú si, hoci bola pôvodne zamýšľaná posmešne, obľúbil a bol na ňu hrdý. Výrazne pracoval v prospech protialkoholického hnutia tým, že bol stúpencom zakladania spolkov miernosti. Jeho príspevok k tejto osvetovej činnosti bol naozaj originálny. Prevádzkoval pohostinstvo, kde vládli na tú dobu nezvyčajné pravidlá. Bol veľkým zástancom čistoty a hygieny. Jeho pohostinstvo bolo vždy dokonale upratané a vyčistené. Nemohlo sa u neho fajčiť a predával iba toľko vína, aby človek nebol opitý. Nenalieval na dlh, radšej zdôraznil dotyčnému, aby si sporil a zakúpil si potrebné veci. V interiéri zariadenia mal rozvešané portréty slovenských a českých národovcov. Hostom recitoval vlastné básne s národným i mravným posolstvom, mohli si u neho prečítať knihy a časopisy z bohatej knižnice, ktorú po smrti venoval Matici slovenskej. Tamaškovičov hostinec bol miestom literárnych stretnutí a kultúrneho života⁶.

K národnej osvete prispieval Tamaškovič pestrým tematickým repertoárom početných mravoučných veršovaných útvarov. Väčšina týchto básní je zameraná na duchovné či vzdelanostné pozdvihnutie slovenského obyvateľstva, čím chcel autor plniť predovšetkým národné ciele, ktoré sa mu často prelínajú s cieľmi náboženskými či celkovo so záujmami kresťanského humanizmu. Ako mnohí iní aj on sa v čase vrcholiaceho národného obrodzenia prihováral čitateľstvu protialkoholickými básňami, ktoré boli súčasťou „kampane“ pri zakladaní a propagovaní činnosti spolkov triezvosti. S alkoholizmom sa často spájalo aj fajčenie. O jeho negatívnych vplyvoch sa pomerne obsírne vyjadruje tiež prostredníctvom veršov. K neduhu fajčenia sa pridáva kartárstvo, čiže hazard, ktorý ožobračuje ľudí a privádza ich k ešte väčšej biede. S nedostatkom peňazí míananých na vyššie uvedené neresti sa spája aj zadlžovanie sa, čo v konečnom dôsledku rozvracia manželstvá a ničí životy jednotlivcov i rodín. Zaujímavé názory má Tamaškovič aj na módu.

⁶ J. Zigmundík, *Rozpomienka na Vendka Bohvoja Kutlíka, druhého to E. Štúra rokov šesťdesiatych*, Trnava 1926, s. 29-30.

Nabádal k striedanosti v odievaní sedliakov, pričom upozorňoval na to, že najnovšie módné trendy zbytočne zaťažujú peňaženku človeka.

Zbežné nahliadnutie do širokého tematického spektra Tamaškovičových osvetových záujmov zadefinovalo jeho osobu ako literáta síce s produkciou nízkej umeleckej hodnoty, no zato vysokej mravoučnej sily. Väčšina jeho básní sa zachovala v pomerne rozsiahlej rukopisnej knihe⁷. Iba zlomok z nich bol publikovaný. Za jednu z programových básní možno považovať báseň *Mravné životné napomenutí*⁸. Jej verše sú pevne ukotvené v pôdoryse kresťanských hodnôt, pričom z tejto bázy apelatívne autor pôsobí na čitateľa nabádaním na morálne správnu voľbu. Človek sa dostáva do dilematických situácií, v ktorých sa často rozhoduje nesprávne, pretože je vedený prospechom, egoizmom, koristníctvom, ziskuchtivosťou, výhodami na úkor iných atď. Tamaškovič ponúka mravné napomenutia či jednoduché, no účinné návody, ktorými sa človek vyhne hriechu a zabezpečí si cnostný život.

V jednej časti básne sa venuje aj zvieratám a ich postaveniu vo vzťahu k človeku a vzápätí uskutočňuje priblíženie oboch týchto svetov. Realizuje to aplikáciou chápania kresťanskej morálky, ktorá si ctí všetko živé, a v tomto zmysle má byť ľudské neubližovanie ľuďom návodom ako rovnako neubližovať zvieratám. V prvom rade je vo veršoch uskutočnená psychologicky šikovná paralela medzi vzťahom Boha a človeka na jednej strane a človeka a zvieraťa na druhej strane. Milosrdenstvo Boha voči človeku má byť príkladom rovnakého postoja človeka k zvieraťu. Dokonca sa tu objavuje aktualizácia biblickej zásady „Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého“ adresovaná nielen človeku ako blížnemu, ale tento honor dostáva aj zviera. Tamaškovič využíva príležitosť, aby modernizoval myslenie človeka, ktorý sa postupne zakoreňuje vo svete nových a na vedeckej báze založených poznatkoch. Naznačuje, že týranie zvierat pretrváva v ľudskej spoločnosti ako škodlivý dedičný „gén“, respektíve, ak by sme použili kresťanskú analógiu, akýsi „dedičný hriech“, pretože spoločnosť prináša vzory tyranského správania v aktoch agresie našich predkov – pradedá, deda či otca. Autor intenzívne apeluje na vybočenie súčasníka z tohto dedičného radu a nenasledovanie zlého príkladu ľudí necitlivo stojacich proti zvieraciemu svetu. Národné obrodenie nielen v Tamaškovičovej verzii, ale aj prostredníctvom snáh

⁷ M. Tamaškovič, *Skladba básní M. T.*, uloženie: LA SNK v Martine, sign. MJ 284.

⁸ M. Tamaškovič, *Mravní životné napomenutí*, Martin, s. 133-135.

mnohých ďalších aktívnych pracovníkov, malo ambíciu vytvoriť akéhosi nového, obrodeneého, zdravého a schopného človeka. K takto formulovanej zdatnosti patrila aj v našej spoločnosti nová kompetencia rozumného a antityranského postoja k zvieratám. Nakoniec si dovoľíme ešte jednu poznámku, ktorá sa týka oboch veršovaných Tamaškovičových textov. Autor v nich považuje za pôvodcov agresie voči zvieratám predovšetkým mužov.

Pri svojich názoroch proti trýzneniu zvierat sa Tamaškovič, ako vyplýva z jeho tvorby a korešpondencie, nedržal iba kresťanskej morálky, ale dozaista vedel problematiku odôvodniť aj platnými právnymi normami, keďže v čase vydania svojej *Reč proti trízňení zvířat* bol „[...] následovník Vídenskéj jednoty oproti trízňení zvířat“⁹. Napriek tomu, že právna úprava v predmetnej veci bola v tom čase veľmi jednoduchá – zvieratá mali akú-takú právnu ochranu už v Rakúsku, alebo napríklad v Čechách, na Morave či v Sliezske, kde bol v roku 1855 vydaný predpis proti týraníu zvierat. V Uhorsku platil až od roku 1888 VII. Zákonný článok o úprave zverozdravotníctva¹⁰. Téma ochrany zvierat sa dostala do popredia v rámci Uhorska prostredníctvom aktivít vznikajúcich spolkov. Viedenský spolok na ochranu zvierat, ktorého bol Tamaškovič členom, vznikol v roku 1846 a postupne prenikli podobné spolkové aktivity aj na územie Slovenska. V súdobých periodikách sa stále častejšie objavovali informácie o poslaní ochranárskych spolkov. Avizovali sa ich osvetové, publikačné a vydavateľské aktivity – viedenská jednota mala od roku 1856 svoju časopiseckú tribúnu s názvom *Priateľ zvierat*. Apelovalo sa v nej na kresťanské hodnoty, najmä na akt milosrdenstva a zdôrazňovala sa úloha školskej výchovy. Nakoniec sa tieto články opierali o fakt, že citlivý postoj k zvieratám je hodnotou, ktorá naprieč národmi má spájať intelektuálne elity, aby v tomto presvedčení šířili myšlienku miernosti k zvieratám medzi ostatnými¹¹.

Po tom, čo Tamaškovič vydal v roku 1857 svoju reč, pokúšal sa tému ochrany zvierat presadiť na celospoločenskej úrovni, čo vyvrcholilo v roku 1863. Celkom logicky oslovuje v tejto veci čerstvo založenú Maticu slovenskú ako centrálnu kultúrnu ustanovizeň Slovákov, aby do svojej osvetovo-vzdelávacej činnosti zaradila agendu šírenia myšlienky

⁹ M. Tamaškovič, *op. cit.*, s. 2.

¹⁰ D. Takáčová a kol., *Týranie zvierat – vážny spoločenský problém*, Košice 2019, s. 12.

¹¹ V. Váňa, *O trízňení zvířat a spolky proti tomu*, „Hospodářské noviny“ 1858, nr 9 (38), s. 301.

miernosti voči zvieratám. Rozhodol sa dať do pozornosti predsedovi Matice slovenskej Štefanovi Moyzesovi svoje dve príležitostné reči, ktoré priložil k listu datovanom 20. decembrom 1863. Prvá reč sa týkala ustanovujúceho valného zhromaždenia Matice slovenskej a v druhom prípade išlo o ochranársku reč proti týraniu zvierat.

V samotnom liste sa Tamaškovič zdôveruje Moyzesovi, že „moja dáwna účiniwá žiadost' je, aby sa pomedzi našim ľudom milosrdnejšie ze zwieraty všeckého druhu zachádzalo, t.j. netríznenie zwierat rozširovalo“¹². Keďže autor listu uvádza, že mal už dávnejšie túžby riešiť danú problematiku, čo dokladá aj vydaním reči z roku 1857, silný impulz inštitucionálnej autority v podobe Matice slovenskej vytvoril vhodné predpoklady pre naplnenie týchto ambícií. Nižšie v texte listu Tamaškovič uvádza príklady týrania zvierat ľuďmi – dospelými i deťmi, ktoré sa s nimi nevyberavo hrajú:

Se zwieraty sa medzi našim ľudom obyčajne beze všetkého uznania zachodí, ba často tyranováni ich vysokého stupňa dosahuje, tak jakoby oni ani stvorenie Božie neboli, tak že človek s ustrnutím najmä v trhové dni pri predávaní ich nad takým trýznením s bolesťou vzdychá¹³.

Pisateľ listu neprichádza iba s formovaním vznešenej myšlienky, ale zároveň navrhuje stratégiu, ako ju pomôcť šíriť medzi ľuďmi. Dokonca si dovoľí vysloviť pochybnosti o tom, či výzva zbierať národné povesti, ktorá sa objavila v aktuálnom čísle *Pešťbudínskych vedomostí*, je užitočná, keďže „podla mojej dáwnej zahoretosti za účinkowanie proti trízneniu zwierat uznáwam tohto wätšu potrebu“¹⁴. Tamaškovič ide ešte ďalej a nabáda Moyzesa, aby danú vec predložil matičnému výboru na prerokovanie s nádejou, „že by sa proti tríznení zwierat účinkowať malo“¹⁵. Hneď aj navrhuje jednu z prvých a pomerne efektívnych možností. Opiera sa pritom o vydavateľské aktivity Matice slovenskej:

...tak myslím, že by pri každom narodním spise poučenie na spôsob tu pripojenej mojej listiny proti tríznení zwierat na začiatku spisu – rozumie sa, že w spisownej slowenčine – vytlačené byť mohlo. Na tento

¹² M. Tamaškovič, *List Š. Moyzesovi z 20. 12. 1863*, uloženie: LA SNK v Martine, sign. M 120 D 42.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

spôsob by do nášho ľudu wnikol duch utrpnosti nad zwiraty, skrz čo by sa zesilňował w ňom i duch utrpnosti ku človečenstwu¹⁶.

Na Tamaškovičove návrhy odpovedal listom 30. decembra 1863 tajomník Matice slovenskej Michal Chrástek. Uisťoval ho, že „...za to budem, aby zaslané mi verše Vaše proti trýzneníu zvierat v spisoch Maticou pre ľud vydávať sa majúcích uverejnené boli“¹⁷, Hoci Chrástek vyjadril podporu nápadu šíriť myšlienky proti týraníu zvierat či už vydávaním, alebo i vkladaním dvojhádku reči do matičných kníh, nenašli sme doklady, že by sa niečo z toho uskutočnilo.

Tamaškovičov text *Reč proti trízneníu zwírat* sa skladá z dvoch častí – prvá je kratšia a prozaická, druhá veršovaná pozostáva zo sedemdesiatich dvanásťslabičných rýmovaných veršov. V archívoch sme nenarazili na pramene dokladajúce, či Tamaškovič text niekde verejne prezentoval, no máme svedectvá o tom, že často „[...] rečnil svoje básne s najväčšou oddanosťou hosťom svojim. Všetky svoje rečňovanky vedel naspamäť“¹⁸ a tiež, že reč vytlačil a plánoval distribuovať širokej verejnosti pre osvetové účely.

Autor apeluje v úvodnej časti na „zákon človečenstwu“¹⁹, teda pravidlá uplatňovania princípov ľudskosti, humanity nielen voči človeku, ale voči celému stvorenstvu. Tento zákon bol človeku daný od Boha a hoci sa ním ustanovuje prevaha človeka nad prírodou, neznamená to, že bezohľadne premieňa svoje okolie podľa vlastných predstáv, ale svoju čínorodosť má realizovať ohľaduplne a spravodlivo. Dominancia človeka nad prírodou buduje svoj zmysel iba vtedy, keď sa jeho aktivity spojené s technickými možnosťami, ktorými disponuje, uchránia od cesty ohrozovania životného prostredia a narúšania stavu jeho biologickej diverzity. Ak človek zradí tento zákon, upadne do amorálnosti otvárajúcej cestu k agresivite a tyranii.

Keď sa ľudia naučili poznateľnú prírodu ovládať pre svoje potreby, Tamaškovič naznačuje, že je čas, aby si ju začali vážiť. Ak človek dodržiava zákon človečenstva, stáva sa vznešeným, pretože vie „ze zwiraty mudre a milosredne zachadzat“²⁰. Uvedomuje si nielen ich užitočnosť,

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ M. Chrástek, *List M. Tamaškovičovi z 30. 12. 1863*, uloženie: LA SNK v Martine, sign. M 106 M 1.

¹⁸ J. Zigmundík, *op. cit.*, s. 30-31.

¹⁹ M. Tamaškovič, *op. cit.*, s. 1.

²⁰ *Ibidem*, s. 1.

čiže prospech pre domácnosť a hospodárstvo, ale dokáže o nich uvažovať ako o Božích stvoreníach, ktoré potrebuje k svojmu životu viac, ako oni jeho. Zároveň uvádza niektoré aspekty užitočnosti zvierat pre človeka – pomáhajú mu v práci, poskytujú mu materiál pre výrobu odevov, zabezpečujú potravu atď. Autor apeluje pri vznešenom človeku na jeho „vnútornú cit“²¹. Ním zmiernuje panský pomer človeka k zvieratám, do istej miery pripodobňuje lásku k blížnemu láske k ostatnému stvoreniu, pretože tento cit „kriwdy na blížním sa dopustiť zdržuje, i zwirata trízniť nedowoluje“²².

Následne text prechádza do svojej veršovanej časti, keďže autor chce o téme nielen hovoriť, ale i „spievať“ – „nótu hudem“²³. Upozorňuje na nadradenosť človeka a z toho plynúcu zodpovednosť k spravovaniu stvorenia na zemi. Výchovno-osvetové pôsobenie veršov začína tým, že autor káže vštepovať správne morálne hodnoty deťom. Spomína pri tom často sa objavujúce prípady, keď deti z roztopaše a zábavy týrajú malé zvieratá – v tomto prípade vtáka, a to takým spôsobom, že ho vláčia uviazaného za nohu. Nabádanie na správnu výchovu detí, ktoré konajú najmä po vzore svojich rodičov a dospelých autorít, je prítomne aj v závere básne. Tu je však akt surovosti a násilia posunutý z týrania zvierat v mladom veku na trýznenie rodičov v dospelosti ako odplata za zlú výchovu.

Tamaškovič používa i ďalšie odstrašujúce prípady hrubého zaobchádzania so zvieratami, čo sa človeku vráti v inej podobe ako istá forma nešťastia či životnej tragédie. Sugestívne mal na poslucháča či čitateľa veršov zapôsobiť príbeh, ktorého autenticitu podoprel autor konštatovaním, že sa odohral „w našem městě“²⁴. Istého muža obťažoval štebot vtáčích mláďat, a tak vyrezal všetkým štyrom jazyky. Neskôr, keď si založil rodinu, tak sa do nej narodili traja synovia a jedna dcéra, ktorí boli nemí rovnako ako „ňemé štyry lastowičky“²⁵. Vynára sa paralela jedného z tvorivých princípov romantizmu, ktorý v rámci fungujúcich naratívov narába so symbolom zvierat. Jeho ľahkovážne usmrtenie,

²¹ *Ibidem.*

²² *Ibidem.*

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem*, s. 2.

²⁵ *Ibidem.*

spôsobí následné prekliatie pôvodcovi takéhoto násilia²⁶. Zaujme aj fakt, že Tamaškovič dotyčného násilníka opísal ako pomerne múdreho muža, ktorý napriek tomu dokázal kruto zmrzačiť malé vtáčky. Hrozba Božieho trestu má byť dostatočne odstrašujúcim príkladom pri podobnom konaní. Nakoniec otázka týrania zvierat sa tak v autorových očiach nestávala problémom iba menej vzdelaných ľudí, ale bol to problém celospoločenský. Dokonca i keď je človek korunovaný rozumom, rodia sa v ňom myšlienky zamerané na ochranu zvierat, no i spôsoby, ako im ubližovať: „zwírata nemá trízniť rozum lidský“²⁷.

Iným spôsobom ako pripodobniť recipientovi utrpenie zvierat spôsobené človekom je aspoň fiktívne situovanie previnilca do podobnej bolestnej situácie, akú musí zažívať týrané zviera, na ktorom sa prejavuje agresivita útočníka. Vráťme sa ešte k obrazu za nohu ťahaného vtáka, keďže k tejto situácii robí Tamaškovič prímer, ako keby divý vlk prenasledoval človeka a dohrýzal mu nohy a potom ho za ne ťahal vo veľkých bolestiach. Predsa však upozorňuje na jeden rozdiel – zatiaľ čo vlk je divá šelma, poháňajú ju pudy, človek je „ducha wznešeného“²⁸, a preto „Máme k zwíratom byť srdca uznalého.“²⁹ Tamaškovič týmto obrazom dokladá, že človek je súčasťou prírody najmä fyzicky – tým sa podobá zvieratú vo veciach napríklad pociťovania bolesti, ktoré sú mu spôsobované niekým, kto nad ním vládne násilím. Človek však vníma prírodu aj ako sféru druhého, odlišného, pričom takto chápaný konštrukt je zadefinovaný práve tým, že svojím fyzickým pobytom je súčasťou prírody a svojou kultúrnou, duchovnou i morálnou vyčlenenosťou vie prírodu rozumne a láskavo spravovať.

Ďalší prejav tyranského správania voči zvieratám pomenoval Tamaškovič dvojverším: „Ale my w žíwnosti jejích sme jím škodní / Když odwlastnujeme jím žíwot slobodný“³⁰. Tým upozorňuje na prejavy antropocentrického egoizmu a korisnícko-panskej nadradenosti, v mene ktorej človek svojím invazívnym pôsobením zaberá zvieratám prirodzený životný priestor. Uvádza príklady toho, ako by mohli zvieratá slobodne žiť a mať dostatok potravy v lesoch, ak by sme ich nerúbali, alebo na

²⁶ J. Peterka, *Příroda v literární slovesnosti (orientační teze)*, v: *Ekologická čítanka. Pozdě na budoucnost?* (red.), K. Dejmlová, J. Peterka, Praha 2001, s. 194.

²⁷ M. Tamaškovič, *op. cit.*, s. 2.

²⁸ *Ibidem*, s. 1.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*, s. 2.

pasienkoch, ak by sme ich nepremieňali na ornú pôdu. To sú podľa autora zároveň aj dôvody toho, že zvieratá chované v zajatí často nedostávajú dostatok potravy, čím veľmi trpia.

Autor vo svojej básni hovorí aj o tom, že zvieratá chované na domácich hospodárstvach si vytrpia mnoho bolesti, keď človeku pomáhajú pri práci, keď hladujú, keď ich vedie majiteľ na trhovisko, pričom majú necitlivo zviazané končatiny, alebo keď sú usmrcované postupmi, spôsobujúcimi veľké utrpenie. Tamaškovič nabáda, aby sa ľudia k zvieratám správali starostlivo a s rešpektom počas ich života, pretože „Když jich zmordujeme, dost trpá s tím bídy“³¹. Jeho postoj neodmieta spracovávanie zvieracieho mäsa na konzumáciu či produkciu rôznych výrobkov z kože, rohov, parožia a kostí, kritizuje však ich ťažký život v zajatí, slabú starostlivosť, nedostatočnú výživu potravou či celkovo majetnícky pomer človeka k zvieratú: „On w smyslu tyranském: ‚wšak sem si ho kúpil‘“³². Čiže ním disponuje podľa svojho rozmaru. Dokonca prichádza s myšlienkou toho, že staré a nevládne zvieratá majú byť predmetom rovnakej starostlivosti a pozornosti ako ostatné, pretože často nedostávajú rovnaký prídel potravy, a tak vyhladované vo veľkom utrpení a nevhodných podmienkach zomierajú.

Nárast ochranárskych aktivít proti týraniu zvierat, pokrytý aktivitou niektorých spolkov pôsobiacich na území Slovenska v 19. storočí, znamenal, dnes by sme povedali, zvyšovanie ekologického vedomia. Tamaškovič ako súčasť ochranárskeho hnutia pôsobil svojou rečou na adresátov s cieľom humanizovať ich správanie voči živým bytostiam v prírode i domácnosti. Jeho verše tak ponúkajú nápravu či poučenie a zároveň nabádajú na zlepšenie správania sa človeka najmä v týchto oblastiach:

- Pozdvihnutie kvality ľudského života, ktorá nie je zameraná na bezohľadné zabezpečovanie materiálnej hojnosti, ale je daná zdôrazňovaním úcty ku každej forme života.
- Zvýraznenie súvislosti medzi kvalitou ľudského života na zemi a úctou ku každej forme života, medzi cnosťou, striedmosťou a oslobodením sa od žiadostivosti, dobyvačnosti a akéhokoľvek tyranstva.

³¹ *Ibidem*, s. 1.

³² *Ibidem*.

- Využívanie živočíšnych zdrojov s patričnou úctou a rozumnosťou
– filozofia neplytvania.

Literatúra / References

Chrásťek M., *List M. Tamaškovičovi z 30. 12. 1863*, uloženie: LA SNK v Martine, sign. M 106 M 1.

Fircáková K., *Martin Branislav Tamaškovič a jeho aktivity v oblasti knižnej kultúry*, v: *Kniha 2005. Zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*, (ed.) M. Domová, Martin 2005, s. 191-201.

Jemelka P., Lesňák S., Rozemberg A., *Environmentalizmus a slovenská filozofia*, Trnava 2010.

Kupfer-Koberwitz E., *Zvřáta jsou naši bratři. Úvaha o etickém životě*, Ivančice 2011.

Takáčová D. a kol., *Týranie zvierat – vážny spoločenský problém*, Košice 2019.

Tamaškovič M., *List Š. Moyzesovi z 20. 12. 1863*, uloženie: LA SNK v Martine, sign. M 120 D 42.

Tamaškovič, M., *Mravní životné napomenutí*, v: *Skladba básní M.T.*, s. 133-135, uloženie: LA SNK v Martine, sign. MJ 284.

Tamaškovič M., *Reč proti dlhé í, teda trýznění zvířat*, Trnawa 1857.

Peterka J., *Příroda v literární slovesnosti (orientační teze)*, v: *Ekologická čítanka. Pozdě na budoucnost?* (eds.) K. Dejmalová, J. Peterka, Praha 2001, s. 188-198.

Váňa V., *O trýznění zvířat a spolky proti tomu*, „Hospodářské noviny“ 1858, № 38 (9).

Zigmundík J., *Rozpomienka na Vendka Bohboja Kutlíka, druhého to L. Štúra rokov šesťdesiatych*, Trnava 1926.